

Szkoły doktorskie ad. 2022 stan obecny i wyzwania

Ryszard Naskręcki
UAM, UMCS

Posiedzenie Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Warszawa, 10 listopada 2022

- ***Nature, The PhD Factory*** (Cyranoski i in. 2011). „Skoro świat „produkuje” więcej doktoratów niż kiedykolwiek wcześniej, czy nie jest najwyższy czas, aby to zatrzymać? W latach 1998-2008 liczba nadawanych stopni doktora wzrosła na świecie o 40%.
- Autorzy analizują dane z różnych krajów (USA, Japonia, Niemcy, Chiny, Indie, Egipt, kraje OECD) i pokazują „sytuację kryzysową” w tym zakresie”.
- W artykule jest także odniesienie do Polski.

„Szkoty doktorskie powinny być skuteczną strukturą organizacyjną, służącą głównie wspieraniu młodych naukowców w dążeniu do doskonałości naukowej. Ich podstawowym celem musi być stwarzanie optymalnych warunków doktorantom do prowadzenia własnych badań naukowych na najwyższym poziomie”.

Kształcenie w szkole doktorskiej

Art. 198.

1. Kształcenie doktorantów odbywa się w **szkole doktorskiej**.

2. Szkoła doktorska jest zorganizowaną formą kształcenia w co najmniej 2 dyscyplinach, o których mowa w ust. 3 lub 5 ustawy.

USTAWA z dnia 20 lipca 2018 r.
Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO¹⁾**

z dnia 14 listopada 2018 r.

**w sprawie charakterystyk drugiego stopnia efektów uczenia się dla
kwalifikacji na poziomach 6–8 Polskiej Ramy Kwalifikacji**

Poziom 8 PRK

Zna i rozumie:

- w stopniu umożliwiającym rewizję istniejących paradygmatów – światowy dorobek, obejmujący:
 - podstawy teoretyczne oraz zagadnienia ogólne i wybrane zagadnienia szczegółowe – właściwe dla danej dyscypliny naukowej lub artystycznej,
- główne trendy rozwojowe dyscyplin naukowych lub artystycznych istotnych dla programu kształcenia,
- metodologię badań naukowych,
- ekonomiczne, prawne i inne istotne uwarunkowania działalności badawczej

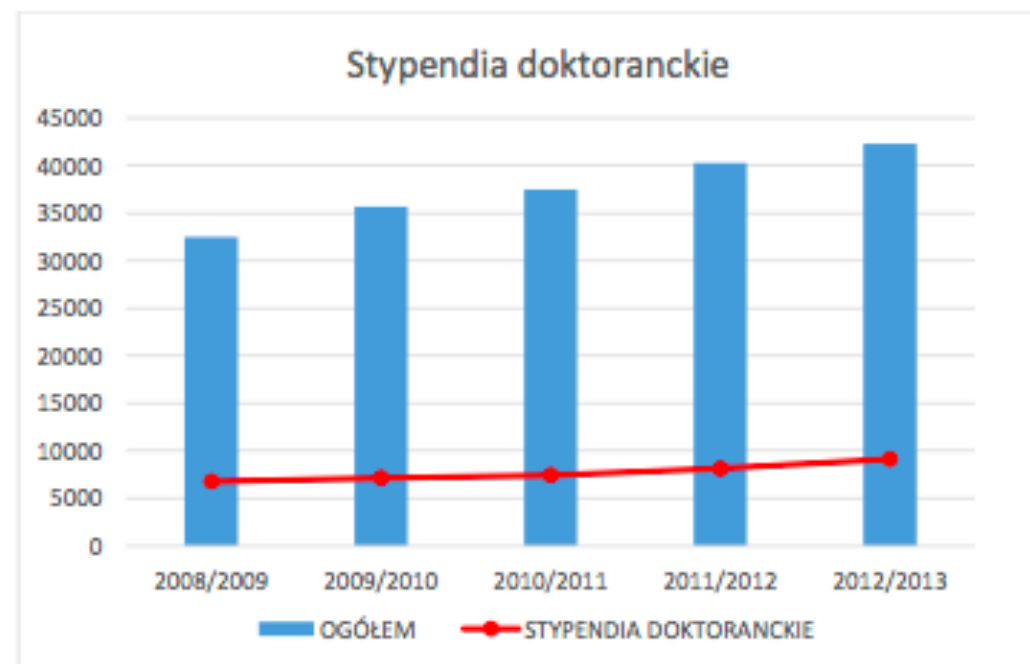
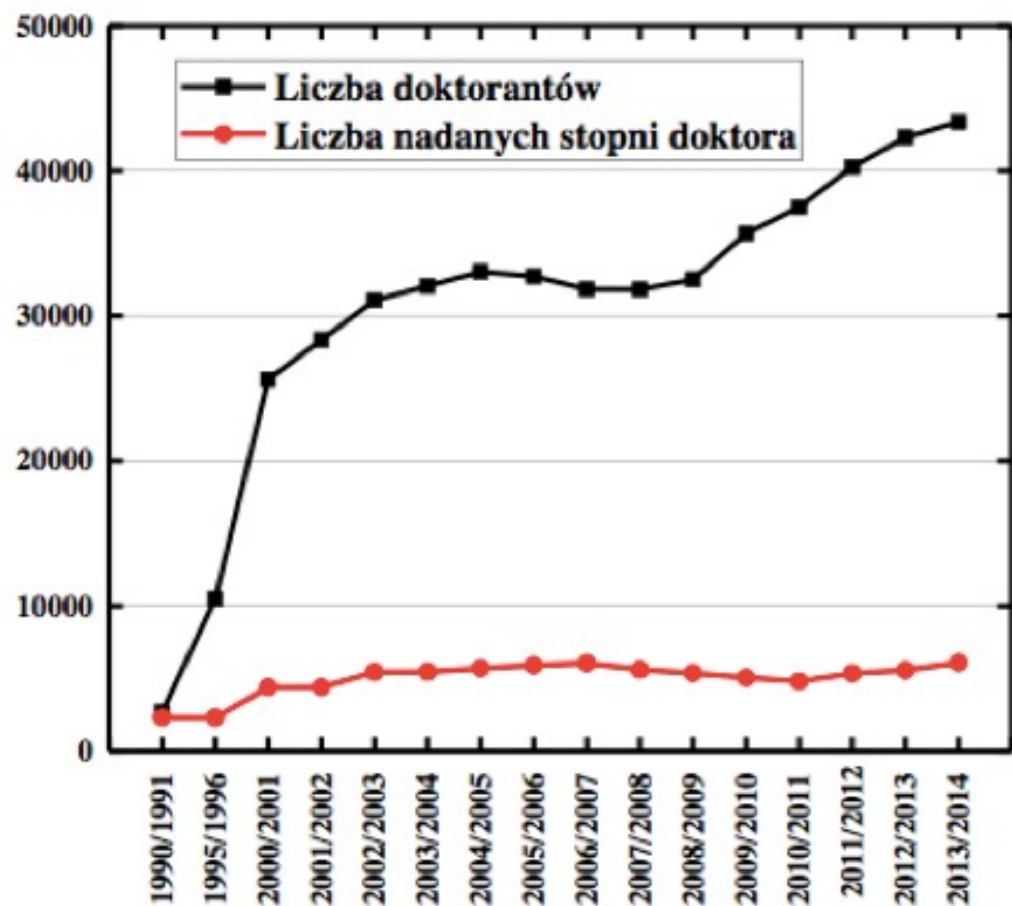
Poziom 8 PRK

Potrafi:

- wykorzystywać wiedzę z różnych dziedzin nauki lub sztuki do twórczego identyfikowania, formułowania i innowacyjnego rozwiązywania złożonych problemów lub wykonywania zadań o charakterze badawczym, a w szczególności:
 - definiować cel i przedmiot badań, formułować hipotezę badawczą,
 - rozwijać metody, techniki i narzędzia badawcze oraz twórczo je stosować,
 - wnioskować na podstawie wyników badań,
 - transferować wyniki prac badawczych do sfery gospodarczej i społecznej,
 - posługiwać się językiem obcym w stopniu umożliwiającym uczestnictwo w międzynarodowym środowisku naukowym i zawodowym,
 - opracowywać programy kształcenia lub szkolenia i realizować je z wykorzystaniem nowoczesnych metod i narzędzi.

Jak to było?

- *„Można przyjąć, że od 1990 r. przez kolejnych 25 lat liczba doktorantów w Polsce wzrosła około 15 razy, odpowiednio z 2695 do 40,6 tys. osób (dane według MNiSW). Doktorant stał się „produktem masowym polskich uczelni”, a studia doktoranckie przestały być „w pełni skutecznym sposobem kształcenia kadr naukowych”.*
- *„Stosunkowo łatwy dostęp do studiów doktoranckich oraz relatywnie niskie kryteria niezbędne do ich uruchomienia spowodowały obniżenie poziomu kandydatów, a w konsekwencji jakości prowadzonych badań i jakości kształcenia”.*

- **Doctoral studies in Poland in the 2016/2017 academic year**
 - Ph. D students – total 43 181
 - Number of scholarships – 17 788
 - Number of doctorates per year - 5400
 - PhD efficiency (during regular period 4 years - 76 % in science & life science, 55 % in humanities and 35% in social science).

Trochę danych

- „W pierwszym roku naboru, czyli w roku akademickim 2019/2020 szkoły doktorskie zaoferowały prawie 5 tys. miejsc dla nieco ponad 8 tys. kandydatów. Przyjęto prawie 4 tys. doktorantek i doktorantów wypełniając około 80% limitu miejsc.
- Dla porównania – w roku akademickim 2018/2019, a więc w ostatniej rekrutacji na studia doktoranckie przyjęto łącznie 8200 doktorantek i doktorantów (praktycznie wszystkich kandydatów) - w tym są doktoranci stacjonarni bez stypendium oraz doktoranci niestacjonarni”.

Ryszard Naskręcki, Ewaluacja szkół doktorskich – szanse i zagrożenia

Szkoły doktorskie

[WYNIKI ANKIETY MNiSW - listopad 2019 r.]

W 2019 r. utworzono w Polsce
131 szkół doktorskich

112
samodzielnych
szkół doktorskich

- uczelnie publiczne – 98 szkół
- uczelnie kościelne – 5 szkół
- uczelnie niepubliczne – 7 szkół
- instytuty naukowe PAN – 2 szkoły

19
wspólnych
szkół doktorskich

Pełnienie roli podmiotu wiodącego przypada:

- w 7 szkołach uczelni publicznej
- w 11 szkołach instytutowi naukowemu PAN
- w 1 szkole instytutowi badawczemu

Ewaluacja szkół doktorskich

1. Podstawy prawne przeprowadzenia ewaluacji jakości kształcenia w szkołach doktorskich.

Art. 259 Ustawy

1. Jakość kształcenia w szkole doktorskiej podlega ewaluacji przeprowadzanej przez KEN.
2. Ewaluacja odbywa się nie rzadziej niż co 6 lat według harmonogramu ustalonego przez KEN.
3. Ewaluacja może być przeprowadzona w innym terminie na wniosek ministra.

Ewaluacji dokonują eksperci posiadający znaczący dorobek naukowy lub artystyczny powoływani przez przewodniczącego KEN, w tym co najmniej jeden zatrudniony w zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej, oraz jeden doktorant powołany spośród kandydatów wskazanych przez Krajową Reprezentację Doktorantów, zwaną dalej "KRD".

Ewaluacja szkół doktorskich

Art. 260

Pierwszą ewaluację jakości kształcenia w szkole doktorskiej przeprowadza się po upływie co najmniej 5 lat od dnia rozpoczęcia kształcenia w ramach tej szkoły. Na wniosek ministra ewaluacja może być przeprowadzona przed upływem tego terminu.

Art. 263

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe kryteria ewaluacji jakości kształcenia w szkole doktorskiej oraz sposób jej przeprowadzania, mając na uwadze specyfikę kształcenia w szkole doktorskiej.

Ewaluacji podlegają obligatoryjnie wszystkie szkoły doktorskie bez względu na to, jaki podmiot je prowadzi, nie rzadziej niż co 6 lat.

Ewaluacja szkół doktorskich

Art. 261. Przy ewaluacji uwzględnia się następujące kryteria:

- 1) adekwatność programu kształcenia oraz indywidualnych planów badawczych do efektów uczenia się dla kwalifikacji **na poziomie 8 PRK** oraz ich realizację;
- 2) sposób weryfikacji efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK;
- 3) **kwalifikacje** nauczycieli akademickich lub pracowników naukowych prowadzących kształcenie w szkole doktorskiej;
- 4) **jakość procesu rekrutacji;**
- 5) jakość opieki naukowej lub artystycznej i wsparcia w prowadzeniu działalności naukowej;
- 6) rzetelność przeprowadzania oceny śródkresowej;
- 7) **umiędzynarodowienie;**
- 8) skuteczność kształcenia doktorantów.

Szczegółowe kryteria ewaluacji

5. Ustawowe oraz wynikające z rozporządzenia szczegółowe kryteria ewaluacji.

a) adekwatność programu kształcenia, indywidualnego planu badawczego, aktywności naukowej do efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK:

- sposób realizacji programu kształcenia oraz indywidualnych planów badawczych;
- sposób realizacji interdyscyplinarności procesu kształcenia;
- rzetelność procesu doskonalenia programu kształcenia;
- dostępność i jednoznaczność zasad weryfikacji efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK;
- transparentność i rzetelność procesu weryfikacji efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK;
- rzetelność procesu doskonalenia sposobów weryfikacji efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK.

b) jakość procesu rekrutacji:

- dostępność, jednoznaczność i otwarty charakter zasad rekrutacji oraz terminowość publikacji tych zasad;
- sposób przeprowadzania konkursu;
- sposób uwzględniania potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- jakość i dostępność informacji oraz aktów prawa wewnętrznego, dotyczących funkcjonowania szkoły doktorskiej;
- sposób weryfikacji predyspozycji kandydatów do prowadzenia działalności naukowej;
- rzetelność działań podejmowanych przez podmiot w celu doskonalenia procesu rekrutacji.

Szczegółowe kryteria ewaluacji

c) kadra prowadząca kształcenie w szkole doktorskiej:

- adekwatność dorobku naukowego;
- sposoby weryfikacji kwalifikacji kadry.

d) jakość opieki i wsparcia w prowadzeniu działalności naukowej doktorantów:

- sposób i kryteria wyznaczania oraz zmiany promotora, promotorów lub promotora pomocniczego;
- sposoby zapewniania wysokiej jakości współpracy z promotorem, promotorami lub promotorem pomocniczym, w tym rozwiązywania sytuacji konfliktowych;
- sposoby zapewniania doktorantom, w tym doktorantom z niepełnosprawnościami i doktorantom będącym rodzicami, prawidłowych warunków oraz wsparcia w realizacji programu kształcenia i indywidualnych planów badawczych, a także w przygotowywaniu rozpraw doktorskich, w tym zapewniania dostępu do niezbędnej infrastruktury;
- stopień włączenia wybitnych specjalistów zatrudnionych poza podmiotem w działania służące wsparciu doktorantów w prowadzeniu działalności naukowej, w tym w sprawowanie opieki naukowej;
- rzetelność weryfikacji i oceny pracy promotorów oraz promotorów pomocniczych, a także działań podejmowanych przez podmiot w celu doskonalenia jakości ich pracy.

e) rzetelność przeprowadzania oceny śródkresowej:

- dobór kryteriów i obiektywne zasady przeprowadzania;
- skład i kompetencje komisji przeprowadzającej ocenę;
- terminowość i sposób przeprowadzania oceny;
- rzetelność działań podejmowanych przez podmiot w celu doskonalenia procesu przeprowadzania oceny.

Szczegółowe kryteria ewaluacji

f) umiędzynarodowienie:

- stopień umiędzynarodowienia kadry, w tym mobilność naukowa i aktywność w środowisku międzynarodowym;
- stopień umiędzynarodowienia procesu kształcenia i działalności naukowej doktorantów, w tym mobilność naukowa;
- sposób uwzględniania potrzeb doktorantów będących cudzoziemcami w procesie kształcenia;
- sposoby zwiększania rozpoznawalności szkoły doktorskiej za granicą i ich skuteczność.

g) skuteczność kształcenia doktorantów:

- terminowość kończenia kształcenia;
- ocena jakości kształcenia i doskonalenie tego procesu;
- wykorzystywanie wyników monitoringu karier zawodowych absolwentów;
- poziom osiągnięć naukowych.

NAWA – program STER

- STER – Umiejdzynarodowienie szkół doktorskich
- Celem głównym Programu jest systemowe wsparcie umiejdzynarodowienia szkół doktorskich.
- Edycja 2020 i 2021
 - Laureaci 2020: UJ, UW r, AGH
 - Laureaci 2021:
 - Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk,
 - Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk,
 - Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu,
 - Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego Polskiej Akademii Nauk
- Dobry obraz stanu umiejdzynarodowienia kształcenia doktorantów

Inne wyzwania

1. Dewaluacja wartości stypendium doktoranckiego
2. Niewielka liczba kandydatów (do sporej liczby szkół doktorskich), coraz niższe kryteria przyjęć
3. Relacje: szkoła doktorska – rady dyscyplin (instytuty, wydziały)
 - Indywidualne plany badawcze doktorantów
 - Niskie kwalifikacje (także naukowe) części promotorów
4. Słabe umiędzynarodowienie programów kształcenia i niewielka mobilność doktorantów
5. Wskazywanie dwóch promotorów z tej samej jednostki i tej samej dyscypliny
6. Zwiększenie (ustawowe) zewnętrznych członków biorących udział w ocenie śródkresowej doktoranta do co najmniej dwóch osób.

REKRUTACJA 2022/2023

lp.	Nazwa Szkoły Doktorskiej	Dyscyplina	Limit	Kandydaci	Przyjęci	dodatkowa rekrutacja
1	Szkoła Doktorska Nauk o Języku i Literaturze	językoznawstwo	18	30	17	
		literaturoznawstwo	18	42	18	
2	Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych	archeologia	4	12	4	
		filozofia	4	8	3	
		historia	10	25	10	
		nauki o kulturze i religii	5	9	5	
		nauki o sztuce	3	8	3	
		nauki teologiczne	3	3	3	
3	Szkoła Doktorska Nauk Społecznych	geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrz.	4	7	2	
		nauki o komunikacji społecznej i mediach	6	13	3	
		nauki o polityce i administracji	5	20	5	
		nauki prawne	10	39	10	
		nauki socjologiczne	5	2	1	
		pedagogika	8	18	8	
		psychologia	6	9	5	
4	Szkoła Doktorska Nauk Przyrodniczych	nauki biologiczne	24	27	12	5
		nauki o Ziemi i środowisku	10	12	9	
5	Szkoła Doktorska Nauk Ścisłych	astronomia	2	2	3	1
		informatyka	4	4	4	
		matematyka	5	5	4	1
		nauki chemiczne	20	32	21	
		nauki fizyczne	10	11	10	
			184	338	160	

**Szkoła doktorska powinna być
istotnym elementem
budowania reputacji i prestiżu
uniwersytetu**